

DOMINICA III POST PENTECOSTEN

Themata sermonis

Evangelium in tertia dominica post Pentecosten: *Erant appropinquantes ad Iesum publicani*, quod in tribus clausulis dividitur.

In primis sermo de praedicatore vel Ecclesiae praelato, qui murum Ecclesiae aedificare et leonem in cisternam debet interficere, ibi: *Banaias filius Ioiadae*.

[DE PRIMA CLAUSULA]. Item sermo de conversis peccatoribus, ibi: *Convenerunt ad David*, et de natura apum.

Item sermo in Annuntiatione sanctae Mariae, ibi: *Surrexit rex David et sedit in porta*.

Item de reconciliatione peccatoris cum Deo, ibi: *Vocatus Absalom intravit ad regem*.

Item de eodem, ibi: *Miphiboseth comedebat super mensam David*.

[DE SECUNDA CLAUSULA]. Sermo de innocentia baptismali, ibi: *Quis ex vobis homo*.

Item de planctu et dolore pro ipsius amissione et restauratione, ibi: *Planxit David planctum*.

Item sermo de contritione, ibi: *Si ros in solo vellere fuerit*.

Item de confessione, ibi: *Dabo vobis pluvias*.

Item de satisfactione, ibi: *Abraham plantavit nemus*.

Item sermo de poenitente, ibi: *Issachar asinus fortis*.

Item de Dei et angelorum gaudio super peccatore converso, ibi: *Dico vobis quod gaudium*.

[DE TERTIA CLAUSULA]. Sermo de anima poenitente et ipsius confessione et carnis mortificatione, ibi: *Ingressa mulier Thecuitis ad regem*.

Item de drachma et eius partibus et quid significant, ibi: *Si perdiderit drachmam unam*.

Item sermo quomodo diabolus occidit in nobis caritatem Dei et proximi, ibi: *Ioab filius Sarviae*.

Item de quattuor quae sunt in lucerna et eorum significatione, ibi: *Nonne accendit*.

Exordium. Sermo de praedicatore vel Ecclesiae praelato

1 - In illo tempore *erant appropinquantes ad Iesum publicani et peccatores, ut audirent illum* etc. ¹

Dicitur in secundo libro Regum, quod *Banaias, filius Ioiadae, descendit et percussit leonem in media cisterna in diebus nivis* ². “Banaias interpretatur caementarius Domini” ³, ‘et significat praedicatorem, qui caemento verbi divini lapides vivos, idest Ecclesiae fideles, coniungit in unitate spiritus’ ⁴. De hoc caementario dicit Dominus ad Amos prophetam: *Quid tu vides, Amos? Et dixi: Trullam caementarii. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei* ⁵. “Trulla est ferrum latum, quo parietes liniuntur, dicta quod trudat, idest includat, calce vel luto lapides” ⁶. Trulla est praedicatio, quam Dominus posuit in medio populi christiani, ut omnibus communis esset et sua latitudine ad iustum et peccatorem se extenderet, quae calce caritatis in Christo credentes coniungeret. Iste caementarius dicitur filius Ioiadae, “qui interpretatur sciens vel cognoscens” ⁷.

Praedicator debet esse filius scientiae et notitiae. Debet enim primo scire quid, cui et quando praedicet, et postea in seipso debet cognoscere si secundum quod praedicat vivat. Ista notitia caruit ille Balaam, qui de seipso dicit in libro Numeri: *Dixit homo, cuius obturatus est oculus; dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, et visionem Omnipotentis Dei videt, qui cadens apertos habet oculos* ⁸. Sic perversi praedicatoris obturatus est oculus rationis, qui, quamvis doctrinam Altissimi et visiones Omnipotentis videat per scientiam, non tamen novit per experientiam. Qui cadens, eo quod careat notitia, apertos habet oculos in scientia. Sed Banaias, filius Ioiadae, descendit a

¹ Lc 15,1 (Vg. *Erant autem appropinquantes ei...*).

² 2Reg 23,20 (Vg. *add*).

³ GLO. ORD., ibidem

⁴ GLO. ORD. et INT., 1Esdr 3,7: «*Banaias, “interpretatur aedificator Domini, et significat quam Ecclesiam aedificat”*».

⁵ Am 7,8

⁶ ISID., *Etym.* XIX,18,3, PL 82,680.

⁷ GLO. ORD., 2Reg 11,17

⁸ Num 24,15-16 (Vg. ... *et visiones Omnipotentis videt...*).

contemplatione Dei ad instructionem proximi et interficit leonem, “idest diabolus”⁹, vel mortale peccatum, qui est in cisterna, idest anima frigida peccatorum. Et hoc facit in diebus nivis, idest quando frigus malitiae et nequitiae congelat mentes peccatorum, de quibus dicitur in hodierno evangelio: *Erant appropinquantes ad Iesum etc.*

2 - Nota quod in hoc evangelio tria notantur. Primum, peccatorum ad Iesum appropinquatio et pharisaeorum murmuratio. Secundum, ovis perditae inventio. Tertium, drachmae amissae recuperatio. Nota etiam quod in ista et sequenti dominica aliquas historias secundi libri Regum cum clausulis evangelii, Deo dante, concordabimus.

In introitu hodiernae missae cantatur: *Respice in me et miserere mei, Domine*. Et legitur epistola beati Petri: *Humiliamini sub potenti manu Dei*, quam volumus in tribus particulis dividere et cum tribus evangelii clausulis concordare. Prima particula est: *Humiliamini*. Secunda: *Sobrii estote*. Tertia: *Deus autem omnis gratiae*.

I - De peccatorum ad Iesum appropinquatione

3 - Dicamus ergo: *Erant appropinquantes ad Iesum publicani et peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisaei et scribae dicentes: Quia hic peccatores recipit, et manducat cum illis*¹⁰. De hoc habes in primo libro Regum, quod *convenerunt ad David omnes qui erant in angustia constituti et oppressi aere alieno et amaro animo; et factus est eorum princeps*¹¹. Nota ista tria: in angustia constituti, oppressi aere alieno et amaro animo. ‘David est Christus, ad quem peccatores, qui in angustia diabolicae tentationis et concupiscentiae carnalis sunt constituti, et aere alieno, idest mortali peccato, a diabolo invento, sunt oppressi, debent convenire. Qui si fuerint amaro animo, idest amaritudinem contritionis habentes pro peccatis, ipse Christus erit eorum princeps’¹². ‘Princeps dictus, quod primus capiat’¹³. Christus enim in morte vere poenitentium praevinit diabolus, et primus ipsorum capit animas, et defert in caelum. Bene ergo dicitur: *Erant appropinquantes ad Iesum publicani et peccatores etc.*

Nota ista quattuor verba: *appropinquantes, audirent, recipit et manducat*. In hoc verbo *appropinquantes*, cordis contritio; in *audirent*, omnimodae confessionis et satisfactionis adimpletio; in *recipit*, divinae misericordiae cum peccatore reconciliatio; in *manducat* gloriae aeternae refectio designatur. Ille ad Iesum appropinquat qui pro peccatis suis conteritur. Unde dicitur in Genesi: *Accedens propius Iudas, confidenter ait ad Ioseph: Oro, domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, et ne irascaris famulo tuo*¹⁴. ‘Iudas, qui interpretatur confitens, poenitentem significat qui, cordis contritione propius accedens, de misericordia Dei confisus, confidenter loquitur verbum confessionis in auribus sui confessoris’¹⁵. Item, Iesum audit qui in omnibus et per omnia satisfacere satagit. Unde Iob: *Auditu auris audivi te; nunc oculus meus videt te. Ideo me reprehendo et ago poenitentiam in favilla et cinere*¹⁶. Item, Iesus Christus peccatores recipit, cum poenitentibus reconciliationis gratiam infundit. Unde in Luca: *Occurrens pater cecidit super collum filii et osculatus est eum*¹⁷. ‘Osculum patris significat gratiam divinae reconciliationis’¹⁸. Item, Iesus manducat cum illis, scilicet poenitentibus, quos sua gloria in requie opulenta satiabit.

4 Nota quod de his quattuor habes concordantiam in secundo libro Regum. De primo sic in eodem dicitur: *Venerunt universae tribus Israel ad David in Hebron, dicentes: Ecce nos os tuum et caro tua sumus*¹⁹. ‘Tribus a tributo dictae, vel ab eo quod a principio trifarie fuerunt dispertitae a

⁹ GLO. ORD., 2Reg 23,20.

¹⁰ Lc 15,1-2

¹¹ 1Reg 22,2 (Vg. *Et convenerunt ad eum...*).

¹² Cf. GLO. ORD., ibidem.

¹³ ISID., *Etym.* IX,3,21, PL 82,344.

¹⁴ Gen 44,18 (Vg. *Accedens autem... ait: Oro...*).

¹⁵ Cf. GLO. ORD., Gen 38,13.

¹⁶ Iob 42,5-6 (Vg. ... *Idcirco ipse me...*).

¹⁷ Lc 15,20 (Vg. *Accurrens cecidit super collum eius...*).

¹⁸ Cf. GLO. ORD., Lc l.c.

¹⁹ 2Reg 5,1

Romulo, idest in senatoribus, militibus et plebibus”^{20/a}. Universae tribus Israel omnium poenitentium congregationem significant^{20/b}, qui tributum servitii, officii quotidie Domino persolvunt. In tribus dividuntur: in senatoribus, idest contemplativis; militibus, idest praedicatoribus; plebibus, idest activis. Hi omnes debent convenire mentis unitate ad David, idest Iesum Christum, in Hebron, “quod interpretatur coniugium meum”²¹, idest in cordis contritione, in qua gratia Sancti Spiritus tamquam sponsus coniungitur animae quasi sponsae pro peccatis contritae. Ex tali coniugio nascitur heres vitae aeternae.

Ecce, inquit, *nos os tuum et caro tua sumus*. Sic poenitentes debent dicere Christo: Miserere nostri, dimitte peccata, quia os tuum et caro tua sumus. Propter nos homines homo factus es, ut nos redimeres. ‘Ex his enim quae passus fuisti misereri didicisti’²². Angelo non possumus dicere: *Ecce nos os tuum et caro tua sumus*. Sed tibi Deo, Dei Filio, qui ‘non angelos sed semen Abrahae apprehendisti’²³, vere possumus dicere: *Ecce nos os tuum et caro tua sumus*. Miserere ergo ossi tuo et carni tuae. Et quis ‘umquam carni suae odio habuit?’²⁴ ‘Frater et caro nostra es’²⁵, et ideo teneris misereri et miseriis fratrum tuorum compati. Tu et nos unum patrem habemus; sed tu natura, nos gratia. Tu ergo, qui potens es in domo paterna, noli nos privare illa hereditate sancta, quia *os tuum et caro tua sumus*. ‘Filiis Israel detulerunt de Aegypto ossa Ioseph in terram promissionis’²⁶, et tu de huius Aegypti tenebris defer nos, ossa tua, in terram beatitudinis, quia *os tuum et caro tua sumus*. Bene ergo dicitur: *Erant appropinquantibus ad Iesum publicani et peccatores*.

Poenitentes enim debent facere sicut faciunt apes, ‘quae, ut dicitur in NATURALIBUS, cum rex earum volat extra alvearium, cum ipso volant et cum magno stipatu ipsum ambiunt, et ipse est in medio, et apes circumquaque; et quando rex ipsarum nequit volare, tunc ferunt ipsum turba apum, et si moritur, morientur ipsae’²⁷. Iesus Christus, rex noster, extra alvearium, idest sinum Patris, ad nos volavit. Quem nos, tamquam bonae apes, debemus sequi, et cum ipso advolare, et ipsum, idest fidem ipsius, in medio, idest in corde nostro, collocare, et cum magno stipatu virtutum munire, et si in aliquo membro suo in peccatum ceciderit, praedicatione et oratione eum debemus sublevare; et cum ipso mortuo et crucifixo debemus mori, ‘membra nostra cum vitiis et concupiscentiis crucifigentes’²⁸. Bene ergo dicitur: *Erant appropinquantibus ad Iesum publicani et peccatores*.

5 - Sequitur: *Ut audirent illum*. Super hoc habes concordantiam in secundo libro Regum, ubi dicitur quod *surrexit rex David et sedit in porta, et omni populo nuntiatum est quod rex sederet in porta; venitque universa multitudo coram rege*²⁹. Iesus Christus rex regum, noster David, qui nos liberavit de manu inimicorum nostrorum, surrexit, cum a sinu Patris exivit, et sedit in porta, ‘idest humiliavit se’³⁰ in beata Virgine Maria, de qua dicit Ezechiel: *Porta haec clausa erit, et non aperietur, et vir non transiet per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam; eritque clausa principi; princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino*³¹. Nota quod dicit *clausa principi, et princeps sedebit in ea*: ‘huius enim mundi principi, idest diabolo’³², clausa fuit, quia nulli ipsius tentationi mens eius patuit; et princeps Christus solus in ea sedit per assumptae carnis

^{20/a} ISID., *Etym.* IX,4,7, PL 82,349.

^{20/b} Secondo H. PINTO REMA, o.c., Antonio farebbe qui riferimento ai Penitenti di Assisi, membri del nascente Ordine dei Frati Minori di San Francesco.

²¹ GLO. ORD., Ios 10,23

²² Cf. Hebr 5,8

²³ Cf. Hebr 2,16

²⁴ Cf. Eph 5,29

²⁵ Cf. Gen 37,27

²⁶ Cf. Ios 24,32

²⁷ Cf. ARIST., *De hist. an.* IX,40,624a26-33: «Reges numquam prodeunt foras, vel ut pascantur, vel alia causa, nisi universa cum plebe. Et si, cum pergunt, rex ipse forte aberrarit, omnes inquirere odoratuque sagaci persequi donec inveniant accepimus. Gestari etiam eum a plebe, cum volare non potest. Et si perierit, omnes discedere; vel si aliquando manserint, favos quidem conficere, sed mel nullum; nec fieri posse quin brevi omnes discedant».

²⁸ Gal 5,24

²⁹ 2Reg 19,8.

³⁰ Cf. GLO. ORD., Act 2,2: «Sessio est indicium humilitatis».

³¹ Ez 44,2-3 (Vg. ... *non aperietur et vir non transibit...*; in GLO. ... *et non aperietur et vir non transiet...*).

³² Cf. Io 12,31; GLO. ORD. et INT., ibi: «*Clausus principi, “Diabolus, qui dominatur in malis mundo deditis”*».

humilitatem; ut comederet panem coram Domino, idest faceret voluntatem Domini. ‘Meus, inquit, cibus est ut faciam voluntatem Patris mei’³³. Et omni populo nuntiatum est per apostolos, quod rex sederet in porta, idest quod carnem assumpsisset de beata Maria. Et sic universa multitudo poenitentium et fidelium venit coram rege, eius in omnibus et per omnia praeceptis parata obedire.

6 - Sequitur: *Et murmurabant pharisaei et scribae dicentes etc.*³⁴ “Dupliciter errant, quia et se iustos putant, cum sint superbi, et alios reos, cum iam poeniteant”³⁵. *Hic peccatores recipit*³⁶. Super hoc habes concordantiam in secundo libro Regum, ubi dicitur quod *vocatus Absalom intravit ad regem et adoravit super faciem terrae coram eo, et osculatus est rex David Absalom*³⁷. ‘Absalom, qui interpretatur pax patris, significat in hoc loco poenitentem, qui cum Deo Patre, quem peccando offendit, poenitendo pacem fecit’³⁸. Hic vocatus per cordis contritionem intrat ad regem per confessionem, et adorat, super faciem terrae coram eo, per satisfactionem, terram carnis suae affligendo, seipsum vilem et indignum reputando; et hoc coram eo, non coram hominibus. Et ita rex recipit poenitentem tamquam filium per reconciliationis osculum.

Unde de hac receptione dicit peccator conversus in introitu hodiernae missae: *Respice in me et miserere mei, Domine; quoniam unicus et pauper sum ego. Vide humilitatem meam et laborem meum, et dimitte omnia peccata mea, Deus meus*³⁹. *Respice in me*, oculo misericordiae, qui Petrum respexisti; *et miserere mei*, peccata dimittendo; *quoniam unicus*, ut tu unicum et solitarium comiteris; *et pauper sum ego*, idest vacuus, ut tu vacuum impleas. *Vide humilitatem meam*, in confessione, *et laborem meum*, in satisfactione; *et dimitte omnia peccata mea, Deus meus*.

7 - Sequitur: *Et manducat cum illis*⁴⁰. Super hoc habes concordantiam in secundo libro Regum, ubi dicitur quod ‘Miphiboseth comedebat super mensam David, quasi unus de filiis regis, et habitabat in Ierusalem, quia de mensa regis iugiter vescebatur’⁴¹. ‘Miphiboseth interpretatur vir confusionis’⁴² et significat in hoc loco poenitentem, qui de peccatis suis confunditur; quae confusio adducet ei gloriam, cum habitabit in caelesti Ierusalem et comedet super mensam regis, tamquam unus de sanctis apostolis, quibus dicit Dominus in evangelio: *Dispono vobis regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno caelorum*⁴³.

Huic primae clausulae sancti evangelii concordat prima particula hodiernae epistolae, in qua loquitur Petrus conversis peccatoribus: *Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore tribulationis; omnem vestram sollicitudinem proicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis*⁴⁴. Sub potenti manu Dei, ‘qui potentes deponit et humiles exaltat’⁴⁵, humiliamini, ut vos exaltet ad mensam illam caelestem, in tempore visitationis, idest mortis vel ultimi examinis; omnem vestram sollicitudinem in eum, qui sollicitus est plus de vestra salute quam vos ipsi, proicite, *quia ipse fecit nos, et non ipsi nos*⁴⁶.

³³ Cf. Io 1,34

³⁴ Lc 15,2

³⁵ GLO. INT., ibidem: «Pharisaei, superbi, ”dupliciter errant, quia et se iustos putant cum sint superbi et illos reos cum iam poeniteant”». Cf. ZACHARIAS CHRYSOPOLITANUS (c. 1150), *De concordia evangelistarum*, PL 186,186: «Pharisaei et Scribae de ieiunio gloriantes, dupliciter errant; quia et se iustos putant, cum sint superbi, et convivas Domini reos, cum iam poeniteant». Questa *auctoritas* fa riferimento a Beda, ma non è facile individuarne la fonte: il commento di Beda al Vangelo di Luca non ne fa menzione, né in questo passo né altrove.

³⁶ Lc l.c.

³⁷ 2Reg 14,33 (Vg. *mut om*).

³⁸ Cf. GLO. ORD., 2Reg 13,14.

³⁹ Ps 24,16.18 (Vg. *om mut*).

⁴⁰ Lc 15,2

⁴¹ Cf 2Reg 9,11.13.

⁴² Cf. GLO. ORD., 2Reg 9,1: «Interpretatur enim Miphiboseth de ore ignominia».

⁴³ Lc 22,29-30 (Vg. *add mut*).

⁴⁴ 1Pt 5,6-7 (Vg. *add mut*).

⁴⁵ Cf. Lc 1,52

⁴⁶ Ps 99,3

Rogemus ergo, fratres carissimi, Dominum Iesum Christum, ut nos peccatores faciat ad se appropinquare, se audire; nos dignetur suscipere, et in mensa vitae aeternae secum reficere. Ipso praestante, qui est benedictus in saecula saeculorum. Amen.

II - De ovis perditae inventione

8 - Sequitur secundum. *Et ait ad illos parabolam istam, dicens: Quis ex vobis homo, qui habet centum oves; et si perdidit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam quae perierat donec inveniat illam?*⁴⁷ etc. Quia Dominus Iesus Christus, in huius sancti evangelii duplici parabola, peccatores ad se appropinquantes instruxit, qualiter perdita restaurarent et restaurata conservarent, et de commissis paenitentiam agerent, ideo quid homo, quid ovis perdita et humeris deportata, moraliter significant, videamus.

Homo iste quemlibet paenitentem significat, qui secundum novum hominem ambulat, qui se humum reputat. Hic habet centum oves. "Centenarius numerus perfectionem significat"⁴⁸. Centum oves dona gratuita et naturalia significant, quae qui habet perfectus est, viae scilicet perfectione. Et bene dona gratuita et naturalia dicuntur oves, quia sicut oves sunt animalia simplicia, innocentia et quieta, sic dona gratuita et naturalia faciunt hominem simplicem, idest sine plica fraudis, ad proximum, innocentem ad seipsum, quietum ad Deum.

Sequitur: *Et si perdidit unam ex illis, nonne dimittit* etc. Ovis perdita primam innocentiam, quae collata fuit in Baptismo, hominis significat. Unde haec innocentia per illa duo quae baptizato confererentur significatur: datur ei a sacerdote alba tunica et lumen in candela. In tunica alba, innocentia; in lumine, exemplum bonae vitae. In his duobus omnis hominis consistit innocentia: haec est ovis simplex et innocua. Hanc ovem homo perdit, cum tunicam baptismalem polluit et lumen candela extinguit. Et ideo homini valde est dolendum, cum talem ovem perdit.

9 - Unde, de huius ovis amissione et amissae dolore, habes concordantiam in secundo libro Regum: *Planxit David planctum huiusmodi super Saul et super Ionatham filium eius: Montes Gelboe, nec ros nec pluvia veniant super vos, neque sint ibi agri primitiarum, quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saulis, quasi non esset unctus oleo*⁴⁹. Homo et David poenitentem significant, qui debet plangere super Saul et Ionatham, super oviculam perditam, super primam innocentiam amissam. Saul interpretatur inunctus, et significat innocentiam Baptismatis, quae datur per inunctionem chrismatis. "Ionathas interpretatur donum columbae, et significat Spiritus gratiam"⁵⁰, Baptismo collatam. Quia ista duo homo perdidit, ideo debet plangere planctum huiusmodi: *Montes Gelboe* etc. 'Gelboe interpretatur decursus vel acervus pluens, et significat superbiam, quae est semper in decursu, quia superbia casum habet'⁵¹, et divitiarum abundantiam, quae tamquam acervus lapidum in malum Domini congregantur. In his montibus nec ros nec pluvia nec agri primitiarum inveniuntur. In rore contritio, in pluvia confessio, in agris primitiarum satisfactio designatur.

De rore contritionis dicitur in libro Iudicum: *Si ros, inquit Gedeon, in solo vellere fuerit et in omni terra siccitas, sciam quod, per manum meam, liberabis Israel. Factumque est ita. Et de nocte consurgens, expresso vellere, concham rore implevit*⁵². Signum liberationis est Israel, idest animae nostrae, si ros, idest gratia compunctionis, fuerit in solo vellere, idest in corde, et in omni terra, idest toto corpore nostro, fuerit siccitas vitiorum. Et dum in nocte huius exilii sumus, consurgere, idest simul surgere, spiritu scilicet et corpore, ad opera poenitentiae debemus, et vellus cordis amore gloriae et timore gehennae, quasi quibusdam manibus, debemus exprimere, et concham oculorum 'aqua compunctionis, in vitam aeternam salientis'⁵³, replere.

⁴⁷ Lc 15,3-4 (Vg. ... inveniat eam? in GLO. ... inveniat illam?).

⁴⁸ GLO. ORD., Lc 15,4.

⁴⁹ 2Reg 1,17.21 (Vg. add om mut).

⁵⁰ GLO. ORD., 2Reg 2,1: Cf. HUGO DE FOLIETO (1096-1172), *De claustro animae*, PL 176,1036: «Inquietatur a Saule David, sed Ionathae gratiam obtinet qui consolatur eum, quia Spiritus sancti donum habet a quo consoletur: hoc enim interpretatur Ionathas columbae, idest Spiritus donum».

⁵¹ Cf. GLO. ORD., 2Reg 1,21: Cf. Hugo de S. Victore, *Expositio in regulam S. Augustini*, PL 176,887: «Superbia enim casum habet».

⁵² Iudc 6,37-38 (Vg. add).

⁵³ Cf. Io 4,14

De pluvia confessionis dicit Dominus in Levitico: *Dabo vobis pluvias temporibus suis, et terra gignet germen suum et pomis arbores replebuntur: apprehendet messium tritura vindemiam, et vindemia occupabit sementem; et comedetis panem vestrum in saturitate*⁵⁴. Cum Dominus dat poenitenti pluviam, idest abundantiam confessionis, tunc ipse gignit germen suum non alienum. Germen est initium boni operis, quod gignitur per pluviam confessionis. *Et pomis arbores replebuntur*. Arbor a robore derivatur; “poma ab opimo, de fertilitate, sunt dicta”⁵⁵. Arbores sunt mentes poenitentium, quae firmo proposito non relabendi roborantur. Hae pomis, idest fertilitate virtutum, replentur. *Apprehendet messium tritura*, idest carnis afflictio, *vindemiam*, idest mentis laetitiam, *et vindemia occupabit sementem*, idest vitam aeternam, in qua comedemus panem in saturitate. Unde: *Satiabor cum apparuerit gloria tua*⁵⁶. Ecce quanta bona facit confessio!

Item, de agro satisfactionis dicitur in Genesi: *Abraham plantavit nemus in Bersabee et invocavit ibi nomen Dei aeterni; et fuit colonus terrae Philisthinorum diebus multis*⁵⁷. Nota ista tria: plantavit, invocavit, colonus fuit. Abraham est vir iustus, qui in Bersabee, “quae interpretatur puteus saturitatis”⁵⁸, idest in mente sua, plantat nemus caritatis. “Nemus, a numine dictum”⁵⁹, significat caritatem, qua diligimus Deum et proximum. Et nota quod mens viri iusti dicitur puteus propter humilitatem, saturitatis propter contemplationis dulcedinem. *Et invocavit ibi nomen Dei aeterni*. Nomen Dei aeterni est Iesus, “quod interpretatur Salvator”⁶⁰. Vir ergo iustus nomen Salvatoris invocavit, ut salutem tribuat et aeternaliter conservet. *Et fuit colonus terrae Philisthinorum*. Philisthaei, ut saepe dictum est, interpretantur “potione cadentes”⁶¹, et significant quinque sensus corporis, qui, dum potione mundanae vanitatis inebriantur, in peccatum cadunt. Terra horum Philisthinorum est corpus, quod quinque sensibus regitur. Istius terrae vir iustus debet esse colonus, ut ipsam vigiliis et abstinentiis, dolore et labore excolat, ut fructum primitiarum afferat.

Bene ergo dicitur: *Montes Gelboe, nec ros nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum*. In altitudine enim superbiae et in abundantia temporalium non invenitur ros compunctionis, nec pluvia confessionis, nec agri primitiarum satisfactionis; immo ibi abicitur clypeus fortium, clypeus Saul.

Clypeus est fides. Unde Apostolus: *Assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere*⁶². Fides temporalia abicit, quia in ipsorum abundantia deperit. In hoc clypeo viri iusti fortiter solent pugnare. Unde dicitur in libro Iosue: *Leva, inquit Dominus ad Iosue, clypeum qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tradam eam tibi. Cumque elevasset clypeum ex adverso civitatis, insidiae quae latebant surrexerunt confestim, et pergentes ad civitatem ceperunt et succenderunt eam*⁶³. Clypeus in manu est fides in opere, quam cum a terrenis elevamus, Hai, “quae interpretatur acervus lapidum”⁶⁴, idest abundantia temporalium, capitur et succenditur. Capitur, ut pauperibus dispergatur; succenditur, cum fervore spiritus quasi pulvis et cinis reputatur. Clypeum cum manu contra Hai elevat, qui fidem opere adiuvat, quibus mundi superbiam et abundantiam, contemnendo, devastat.

⁵⁴ Lev 26,3-5

⁵⁵ ISID., *Etym.* XVII,6,24, PL 82,608.

⁵⁶ Ps 16,15

⁵⁷ Gen 21,33-34 (Vg. ... *terrae Palaestinarum*...). In realtà, Palestina, nome dato dai Romani al territorio d'Israele, significa “terra dei Filistei”. Cf. MAURICE CARREZ, *Dictionnaire de culture biblique*, Desclée de Brouwer, Paris 1993: «Palestine, Étymologiquement “pays des Philistins”. Nom usuel du pays de la Bible, mais inconnu de celle-ci. On le trouve au Ve siècle av. J.-C. chez Hérodote pour désigner la bande côtière; les Romains, au IIe siècle ap. J.-C. créèrent une province de Syro-Palestine. La Bible désigne le pays par le nom de Canaan pour les périodes anciennes, puis par “terre d'Israël”, “Israël” tout court ou autres expressions semblables».

⁵⁸ GLO. ORD., Gen 26,32.

⁵⁹ ISID., *Etym.* XVII,6,6, PL 82,606.

⁶⁰ GLO. ORD. et INT., Mt 1,21: «Iesus, “non imponens quod ab aeterno impositum est, Salvatore»».

⁶¹ GLO. ORD., 1Reg 4,1.

⁶² Eph 6,16 (Vg. *Sumentes*...).

⁶³ Ios 8,18-19

⁶⁴ Cf. GLO. ORD., Ios 8,1: «Hai enim interpretatur chaos, quod est habitaculum daemonum, quorum rex diabolus est».

Bene ergo dicitur: *Quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo*. Superbi et avari fidem Iesu Christi et gratiam Baptismi, qua sunt inuncti, in sterquilinum divitiarum abiciunt, dum ipsa temporalia quaerunt. Bene ergo dicitur: *Nonne dimittit nonagintanovem in deserto, et vadit ad illam, quae perierat, donec inveniat illam?* Omnia debet relinquere, omnia postponere, super montes Gelboe plangere, superbiam et abundantiam temporalium deflere, in quibus oviculam perdidit, tunica innocentiae se expoliavit, candelam boni exempli extinxit, et ideo lacrimis, vigiliis et abstinentiis debet insistere, donec inveniat illam.

10 - *Et cum invenerit illam, imponit in humeros suos gaudens; et veniens domum convocat amicos et vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quae perierat*⁶⁵. Nota quod 'in humeris labor poenitentiae designatur'⁶⁶. Unde in Genesi: *Issachar asinus fortis, accubans in terminis. Vidit requiem quod esset bona, et terram quod esset optima. Supposuit humerum suum ad portandum*⁶⁷. "Issachar interpretatur merces"⁶⁸ et 'significat poenitentem, qui sola aeternae mercedis retributione laborat'⁶⁹. Hic dicitur *asinus fortis* ad sustinendum fortes pro Christo tribulationes, *accubans in terminis*. Duo sunt termini, ingressus scilicet et egressus vitae, in quibus poenitens habitat, quia attente ingressum et egressum suum considerat. Sed carnales non habitant *in terminis*, sed *inter terminos*, quibus dicit Debora in libro Iudicum: *Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum?*⁷⁰ Inter terminos habitat, qui non infelicem ingressum nec miserabilem egressum attendit, sed voluptatibus proprii corporis deservit; et sic audit sibilos gregum, 'idest subtilem et suavem persuasionem quinque sensuum'⁷¹. Sensualitas autem videtur habere vocem gregum, sed eius suggestio sibilus est serpentum, gregum praetendens innocentiam, lupi tegens versutiam, et sic venena serpentum effundit in animam.

Iste Issachar videt oculo fidei, intuitu contemplationis, requiem aeternae beatitudinis quod sit bona et terram aeternae stabilitatis quod sit optima. Ideo gaudens supponit humerum suum ad portandum quam perdidit oviculam. *Et veniens domum*, idest propriam conscientiam, *convocat amicos et vicinos*, idest affectus rationis, qui sunt amici et vicini, et congaudet eis dicens: *Congratulamini mihi* etc. 'De bono communi commune debet esse gaudium'⁷². Cum enim innocentia restituitur, gratia reparatur. Non est mirum si homini et eius conscientiae est gaudium, cum hoc ipsum sit Deo et angelis in caelo.

11 - Unde sequitur: *Dico autem vobis quod ita gaudium erit in caelo super uno peccatore poenitentiam agente, quam supra nonagintanovem iustis, qui non indigent poenitentia*⁷³. Ego, Verbum Patris, dico vobis, quod super uno peccatore poenitentiam agente, innocentiam recuperante, gaudium est in caelo. De quo gaudio dicit Dominus in hoc eodem evangelio: *Cito proferte stolam primam et induite illum; et date annulum in manu eius, et calceamenta in pedibus eius. Epulari et gaudere oportet, quia hic filius meus mortuus erat et revixit, perierat et inventus est*⁷⁴. 'In stola prima, baptismalis innocentia; in annulo fidei formatae, signaculum, quo illuminatur anima; in calceamentis, carnis mortificatio'⁷⁵, peccati abominatio, mundi despectio designatur. Haec filio poenitenti dantur, super cuius poenitentia est maius gaudium in caelo quam super nonagintanovem iustis, scilicet tepidis, qui reputant se iustos. Unde dicit Ecclesiastes: *Noli esse nimium iustus*⁷⁶.

Huic secundae clausulae concordat secunda particula epistolae: *Sobrii estote, et vigilate in oratione, quia adversarius vester* etc.⁷⁷ Nota quod dicit primo: *sobrii*, et postea: *vigilate*. Sobrii, idest

⁶⁵ Lc 15,5-6 (Vg. ... invenerit eam...).

⁶⁶ Cf. GLO. ORD., Lc 15,5.

⁶⁷ Gen 49,14-15 (Vg. mut om add).

⁶⁸ GLO. INT., Gen 49,14: «Issachar asinus fortis, "Populus gentium quem Dominus sanguine suo emit, merces"».

⁶⁹ Cf. GLO. ORD. et INT., ibidem: «Issachar, "Significat poenitentem"».

⁷⁰ Iudc 5,16

⁷¹ Cf. AMBROSIUS, *De Abraham*, II,6,27, PL 14,490.

⁷² Cf. GLO. ORD., Lc 1,58.

⁷³ Lc 15,7 (Vg. Dico vobis...).

⁷⁴ Lc 15,22,32 (Vg. mut add).

⁷⁵ Cf. GLO. ORD., Lc 15,22.

⁷⁶ Eccl 7,17 (Vg. mut).

⁷⁷ 1Pt 5,8.

sine ebrietate, qua qui detinetur vigilare non potest. Sobrietas ergo et vigilantia sunt necessaria, quia diabolus, adversarius noster, tamquam leo, circuit quaerens oviculam, quam devoret. Cui in fide, quam in Baptismo recepimus, resistamus, innocentiam custodiamus, ut cum vere poenitentibus ad gaudium angelorum pervenire mereamur.

Ipsa praestante, qui ovem perditam, Adam cum posteritate sua, de fauce lupi diaboli eripuit et in propriis humeris, cruce affixis, ad domum beatitudinis aeternae revertens, gaudens deportavit. Super cuius inventionem etiam angelis gaudium fecit, qui “gaudent de reconciliato sibi homine. Quod incendit nos ad probitatem, ut agamus quod illi gratum sit, quorum et affectare patrocinium et offensam timere debemus”⁷⁸. Ad quorum consortia ipse nos perducat, cui est honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

III - De drachmae amissae recuperatione

12 - Sequitur tertium. *Aut quae mulier habens drachmas decem; et si perdidit drachmam unam, nonne accendit lucernam et evertit domum, et quaerit diligenter, donec inveniat eam?*⁷⁹ etc.

MORALITER. Haec mulier significat animam, de qua habes concordantiam in secundo libro Regum, ubi dicitur quod *ingressa fuit mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram et adoravit, et dixit: Serva me, rex. Et ait ad eam rex: Quid causae habes? Quae respondit: Heu, mulier vidua ego sum, mortuus est vir meus. Et ancillae tuae erant duo filii, qui rixati sunt adversum se in agro, nullus quidem erat qui eos prohibere posset; et percussit alter alterum et interfecit eum. Et ecce consurgens universa cognatio adversum ancillam tuam, dicit: Trade eum qui percussit fratrem suum, ut occidamus illum pro anima fratris sui quem interfecit, et deleamus heredem. Et quaerunt extinguere scintillam meam quae relicta est mihi*⁸⁰. Quid rex, quid mulier Thecuitis et vir eius, quid duo filii et eorum rixa, et unius illorum mors, quid cognatio et quid scintilla significant, videamus. Rex est Christus; mulier Thecuitis, anima poenitens; vir mortuus, mundus; duo filii, ratio et sensualitas; rixa, utriusque discordia; mors unius, mortificatio carnalis appetitus; cognatio, primi motus; scintilla, lumen rationis.

Dicamus ergo: *Ingressa mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo* etc. “Thecuitis interpretatur tuba”⁸¹. Mulier Thecuitis est anima poenitens, quae tuba confessionis dulciter resonat in aure sui Creatoris. Et nota quod tuba in Veteri Testamento vocabatur ad tria, ‘scilicet ad bellum, ad epulum et ad festum’⁸². Sic tuba confessionis vocatur ad bellum daemonum - diabolus enim, per confessionem contemptus, surgit in scandala -, ad epulum poenitentiae, ad festum gloriae.

Nota ista tria verba: *ingressa ad regem, cecidit coram eo et adoravit*. ‘Rex est Christus’⁸³, qui ‘regit gentes in virga ferrea’⁸⁴, “idest in inflexibili iustitia”⁸⁵. Ad hunc anima ingreditur per spem, cadit coram eo per humilitatem, adorat per fidem. Et dicit: *Serva me, rex. Heu, mulier vidua ego sum* etc. Nota ista tria verba: *heu, mulier, et vidua*. Heu dicit, quia dolet de peccato; mulier, quia mollis et fragilis; vidua, quia destituta ab omni humano auxilio; et ideo: *Serva me, rex*, dolentem, fragilem et destitutam. *Serva me*, quia *serva tua sum*. *Serva me*, quia *mortuus est vir meus*. Vir animae poenitens fuit mundus, qui tunc ei moritur, cum ipsa mundo moritur. Unde dicit cum Apostolo: *Mihi mundus mortuus est et ego mundo*⁸⁶.

Sequitur: *Et ancillae tuae erant duo filii, qui rixati sunt* etc. Duo filii animae duae partes ipsius, superior et inferior, ratio scilicet et sensualitas, inter quas est maxima rixa, quia ‘spiritus concupiscit adversus carnem, et caro adversus spiritum’⁸⁷. Unde de hac rixa habes in Genesi: *Facta*

⁷⁸ GLO. ORD., Lc 15,7. Cf. ANSELMUS LAUDUNENSIS ET SCHOLA GLOSSA ORDINARIA, *Evangelium secundum Lucam*, PL 114,311: «Angeli, quia rationales, gaudent de reconciliato sibi homine, quod incendit nos ad probitatem: agamus quod illis gratum sit, quorum et affectare patrocinium et offensam timere debemus».

⁷⁹ Lc 15,8 (Vg. ... evertit domum... donec inveniat? in GLO. ... evertit domum... donec inveniat eam?).

⁸⁰ 2Reg 14,4-7 - Vg. *mut add om*).

⁸¹ GLO. ORD., Am 1,1.

⁸² Cf. Num 10,8-10

⁸³ GLO. INT., Ps 2,6: «Rex, “Christus, a Patre”»

⁸⁴ Cf. Ps 2,9

⁸⁵ GLO. INT., ibidem: «Virga ferrea, “in iustitia inflexibili”».

⁸⁶ Gal 6,14

⁸⁷ Cf. Gal 5,17

*est rixa, inquit Moyses, inter pastores gregum Abraham et Lot. Dixit autem Abraham ad Lot: Ne, quaeso, sit iurgium inter me et te, et inter pastores meos et pastores tuos: fratres enim sumus. Ecce universa terra coram te est. Recede a me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo; si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam*⁸⁸.

Per Abraham ratio, per Lot sensualitas intelligitur. Pastores gregum sunt affectus et motus utriusque, inter quos est rixa quotidiana. Sed Abraham dicit: *Ne, quaeso, sit iurgium inter me et te*. Haec est castigatio rationis ad sensualitatem, volentis eam pacificare sibi, unde et dicit: *Fratres sumus, noli me impugnare, noli rixam commovere. Ecce universa terra coram te*, 'ut vivas ad necessitatem non ad voluptatem'⁸⁹. Utere licitis; vive discrete, quia Dominus 'dedit terram filiis hominum'⁹⁰, non bestiarum. Sed quia video 'quia sensus et cogitatio tua in malum sit prona ab adolescentia tua'⁹¹, ideo, quaeso, recede a me, quia duo contraria insimul esse non possunt. Et 'quae conventio lucis ad tenebras? Et quae pars fidelis cum infideli?'⁹² Recede ergo, quaeso, a me, quia, si non recesseris, timeo ne ex convictu formentur mores. "Uvaeque conspecta livorem ducit ab uva"⁹³. "Malignus comes, ut dicit PHILOSOPHUS, innocenti et simplici socio scabiem vel rubiginem suam applicuit"⁹⁴. *Recede ergo, quaeso, a me. Si ad sinistram ieris etc.*

Nota: quod est dextrum carni, sinistrum spiritui est; et quod est dextrum spiritui, sinistrum est carni. Et hoc fuit significatum in dispositione corporis Christi in cruce, in qua dexteram habuit ad aquilonem et 'sinistram ad austrum, insinuans adversitatem'⁹⁵, quam nos putamus sinistram, ei esse dexteram; et 'prosperitatem temporalem, per austrum significatam, quae nobis est dextera'⁹⁶, sibi esse sinistram. Bene ergo dicitur: *Et ancillae tuae erant duo filii, qui rixati sunt adversum se in agro: nullus quidem erat qui eos prohibere posset.*

Sequitur: *Et percussit alter alterum et interfecit eum*. Si a fratre recessisset, interfectus non fuisset. Sic vir iustus, ratione utens, debet reprimendo interficere carnalem appetitum. Unde habes concordantiam in secundo libro Regum, ubi dicitur, quod *vocans David unum de pueris suis, ait: Accedens irruet in eum. Qui percussit illum et mortuus est. Et ait ad eum David: Sanguis tuus super caput tuum; os enim tuum locutum est adversum te, dicens: Ego interfeci christum Domini*⁹⁷. David est vir iustus, pueri viri iusti sunt puri affectus rationis, per quorum unitatem debet interficere appetitum carnalem, qui paulo ante interfecerat christum Domini, idest animam inunctam sanguine Iesu Christi.

Sequitur: *Et ecce consurgens universa cognatio etc.* Cognatio, prava atque perversa, sunt primi motus, qui cognatione sanguinis coniuncti sunt cum sensualitate carnis. Isti, videntes cognatum suum, carnalem appetitum rationis, discreta severitate mortificatum, quotidie consurgunt, idest simul surgunt, volentes cognati iniuriam vindicare et scintillam rationis extinguere. Unde et mulier Thecuitis clamat ad regem: *Serva me, rex, quia quaerunt extinguere scintillam meam, quae relicta est.*

Nota quod scintilla est subtilis, agilis et incendens. Scintilla est ratio, quae subtilis est in discernendo, agilis tentationes diaboli praeveniundo, incendens animum amore divino. Hanc scintillam aqua concupiscentiae carnalis, primi motus, cognatio stulta et insipiens nituntur extinguere. Et bene dicit: *quae relicta est*; post omnium enim vitiorum perpetrationem, semper relinquitur animae peccatrici aliqua scintilla rationis, quae ipsam remordeat et reprehendat de peccatis.

⁸⁸ Gen 13,7-9. Utraque VULGATA habet hoc loco *Abram* pro *Abraham*. Codices autem sermonum sancti Antonii legunt hoc eodem loco *Abraham*.

⁸⁹ Cf. GREG., *Moralium* XXX,18,62, PL 76,558.

⁹⁰ Cf. Ps 113,16

⁹¹ Cf. Gen 8,21

⁹² Cf. 2Cor 6,14-15.

⁹³ IUVENALIS, *Satura* 2,82.

⁹⁴ SENECA, Epistola 7. Iuxta Editiones: «Malignus comes quamvis candido et simplici, rubiginem suam affricuit».

⁹⁵ Cf. GLO. INT., Gen 13,9: *Sinistra...*, «sinistra, sive tibi adversa contingant aut prospera, sive prospera, mihi adversa».

⁹⁶ Cf. GLO. INT., ibidem: *idem*.

⁹⁷ 2Reg 1,15-16 (Vg. *vocansque...*).

13 - Dicamus ergo de hac muliere: *Aut quae mulier habens drachmas decem*. Nota quod “drachma, ut dicit GLOSSA, est nummus certae quantitatis, habens imaginem regis”^{98/a}. Dragma dragmatis, quarta pars stateris^{98/b}; drama dramatis, sine g, est genus carminis⁹⁹, de quo: “Dulcia cantica dramatis”¹⁰⁰. Vel aliter, “drachma est octava pars unciae”¹⁰¹. “Uncia dicta, quod universitatem nummorum sua unitate vinciat, idest complectatur. Constat autem drachmis octo, idest scrupulis vigintiquattuor. [Quod] proinde legitimum pondus habetur, quia numerus scrupulorum eius horas diei noctisque imitatur”¹⁰². ‘Scrupulus sex siliquas, idest sex grana siliquarum, pensat’¹⁰³. ‘Siliqua retinet quattuor grana hordei, idest, quodlibet granum siliquae retinet quattuor grana hordei’¹⁰⁴.

Uncia Iesum Christum significat, qui, unum cum Patre et Spiritu Sancto, omnium creaturarum universitatem sua unitate complectitur. Omnes utique creaturae sunt quasi centrum in medio sphaerae, ipse vero quasi circulus omnia circumdans et circumplectens. Unde dicit in Ecclesiastico: *Gyrum caeli circuivi sola*¹⁰⁵. Drachma, octava pars unciae, beatam Mariam significat, quae iam illam et etiam longe maiorem in anima et corpore beatitudinem possidet, quam omnes sancti in octava resurrectionis sunt habituri. Vigintiquattuor scrupuli duodecim apostolos significant, de quibus dixit Dominus: *Nonne duodecim horae sunt diei?*¹⁰⁶ ‘Dies, Christus; duodecim horae, duodecim apostoli’¹⁰⁷, qui, propter perfectionem et Sancti Spiritus confirmationem, duplicato numero nominantur; qui, tamquam scrupuli, pauperculi nummi, despecti in hoc mundo fuerunt, et Ecclesiam, quam sanguine suo plantaverunt, die ac nocte, quasi vigintiquattuor horis, custodire non cessant. Sex siliquae, propter bonorum operum perfectionem, omnes martyres et sanctos confessores significant, quos non propter siliquas, sed propter senarium numerum, ‘qui perfectus est’¹⁰⁸, dicimus figurari. Quattuor grana hordei, ‘quod est pabulum iumentorum’¹⁰⁹, omnes Ecclesiae fideles significant, qui quattuor evangelistarum doctrina quasi animalia reficiuntur. Vide rectissimum ordinem: in uncia drachma et scrupuli, in scrupulis siliquae, in siliquis grana hordei continentur. Sic: a Christo beata Maria et apostoli, ab apostolis martyres et confessores, et ab ipsis omnes Ecclesiae fideles descenderunt.

Quia huius vocabuli drachmae occasione aliquantulam digressionem fecimus, modo ad materiam, a qua tamen digressi non sumus, redeamus.

14 - Dicamus ergo: *Aut quae mulier habens drachmas decem?* Nota quod per decem drachmas decem decalogi praecepta designantur, quae mulier, idest anima, suscepit a Domino observanda; quae si observavisset, utique permansisset. Unde Dominus cuidam, interroganti quid faciendo vitam aeternam haberet, respondit: *Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata*¹¹⁰. Mandatorum observatio est ad vitam ingressio. Sed ‘quia refriguit caritas et abundavit iniquitas’¹¹¹. Ideo sequitur: *Et si perdidit drachmam unam*. Drachmam perdit qui caritatem amittit, in qua est imago summi regis, sine qua ad octavam beatitudinis nullus pervenire poterit.

Qualiter autem ista drachma perdat, habes concordantiam in secundo libro Regum, ubi dicitur quod Ioab, filius Sarviae, occidit duos principes exercitus Israel: Abner filium Ner et Amasam

^{98/a} GLO. INT., Lc 15,8: «Dracma, “dracma est nummus quantitatis habens imaginem regis”».

^{98/b} Si tratta di stateri d'argento, poiché lo stateri d'oro valeva 20 dracme.

⁹⁹ Antonius habet semper *dragma* pro *drachma*.

¹⁰⁰ BREVIARIUM ROM., *Commune Festorum b. M. V.*, ad Matutinum, I nocturno antiphona 3.

¹⁰¹ ISID., *Etym.* XVI,25,16, PL 82,591.

¹⁰² ISID., ibidem, n. 19, PL,592. Paulo aliter ISIDORUS in Editionibus: «*Uncia dicta, quod universitatem minorum ponderum sua unitate vinciat [...]. Numerus scrupulorum eius horas diei noctisque metitur*».

¹⁰³ Cf. ISID., ibidem, n. 12, PL 82,591: «*Scripulus sex siliquarum pondere constat. Hic apud Graecos gramma vocatur*». Antonius habet *grana* pro *gramma*.

¹⁰⁴ Cf. ISID., ibidem, n. 9: «*Siliqua vigesima quarta pars solidi est, ab arboris semine vocabulum tenens*». Et infra, n. 14: «*Solidus nuncupatur, quia nihil deesse videtur. Solidum enim veteres integrum dicebant et totum*». Antonius habet *hordeum* pro *solidum*.

¹⁰⁵ Eccli 24,8.

¹⁰⁶ Io 11,9 (Vg. mut).

¹⁰⁷ Cf. GLO. ORD. ibidem

¹⁰⁸ Cf. GREG., *Moralium XXXV*,16,42, PL 76,773; ISID., *Etym.* Iii,4,2; PL 82,156.

¹⁰⁹ Cf. GLO. ORD., Iob 31,40.

¹¹⁰ Mt 19,17

¹¹¹ Cf. Mt 24,12

filium Gether. Abner sic interfecit: *Adduxit eum Ioab*, ut in eodem libro dicitur, *ad medium portae, ut loqueretur ei in dolo; percussit illum in inguine; et mortuus est. Quod cum audisset David, ait: Non deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, et leprosus, tenens fusum et cadens gladio et indigens pane*¹¹². Item, Amasam sic interfecit: *Porro Ioab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, et desuper accinctus gladio dependente ad ilia in vagina, qui fabrefactus levi motu egredi poterat et percutere. Dixit itaque Ioab ad Amasam: Salve, mi frater; et tenuit manu dextera mentum Amasae, quasi osculans eum. Porro Amasa non observavit gladium, quem habebat Ioab; qui percussit eum in latere; nec secundum vulnus apposuit*¹¹³. Nota quod per istos duos principes, Abner et Amasam, duo praecepta caritatis, Dei scilicet et proximi, intelliguntur. Per Abner, “qui interpretatur patris lucerna”¹¹⁴, Dei caritas, qua sedentes in tenebris illuminamur. Per Amasam, “qui populum levans interpretatur”¹¹⁵, proximi caritas, quae ipsius necessitatem sublevat, designatur. Haec duo praecepta Ioab, “qui interpretatur inimicus, idest diabolus, noster adversarius”¹¹⁶, tali modo interficit in nobis: primo Dei, secundo proximi caritatem.

Adduxit, inquit, *Ioab Abner ad medium portae* etc. Nota ista tria verba: medium portae, in dolo, in inguine. Diabolus, ut in nobis interficiat caritatem Dei, primo adducit nos ad medium portae. Porta est ingressus et egressus vitae nostrae, cuius medium est mundi vanitas. Diabolus enim non ad portam sed ad medium ducit, quia excaecat peccatorem, ut non miserabilem ingressum et egressum vitae suae consideret, sed vanitatem fallacem attendat; in qua, dum ei loquitur in dolo, temporalia promittendo, percutit eum in inguine, ‘idest carnis voluptate’¹¹⁷, et sic anima moritur et caritas Dei perditur.

Item, Amasam sic interfecit. *Porro Ioab vestitus erat* etc. Tunica stricta diaboli sunt omnes perversi, quibus se induit, et ad mensuram sui habitus sibi astringit, quia eorum malitiam suae malitiae coaequare satagit. Gladius in vagina est diaboli suggestio in perversorum mente. Et quia diabolus per adulescentes et detractores proximi caritatem solet interficere, ideo sequitur: *Dixit itaque Ioab ad Amasam: Salve, mi frater; et tenuit manu dextera* etc. Ibi dicit GLOSSA: “Dextera mentum tenere est quasi ex benignitate blandiri, sed sinistram ad gladium mittit, qui latenter ex malitia percutit”¹¹⁸. Unde Ecclesiasticus: *In labiis suis indulcat inimicus, et in corde suo insidiatur, ut subvertat te in foveam*¹¹⁹. In foveam ruere, est drachmam caritatis amittere, propter cuius amissionem fit illa imprecatio: *Non deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens* etc.

Nota ista quinque: fluxum seminis, leprosus, tenens fusum, cadens gladio et indigens pane. Domus diaboli sunt omnes iniqui, qui non habent caritatem Dei nec proximi, qui fluxum seminis semper sustinent, ‘idest variis desideriiis et luxuria fluunt; et leprosi fiunt, quia variis erroribus maculantur; tenent fusum, idest volubilitatem temporalium, et postea cadent in gehennam, gladio divinae ultionis percussi’¹²⁰, fame et siti aeternaliter cruciandi. Ecce quomodo drachma caritatis perditur. Sed videamus qualiter invenitur.

15 - Sequitur: *Nonne accendit lucernam* etc. Nota quod in lucerna sunt quattuor: testa lutea, stупpa aspera, oleum suave, ignis illuminans. “In testa fragilitatis memoria”¹²¹, “in stупpa aspera poenitentia”¹²², “in oleo proximi misericordia”¹²³, “in igne Dei dilectio designatur”¹²⁴. Beata illa

¹¹² 2Reg 3,27-29 (Vg. mut add).

¹¹³ 2Reg 20,8-10 (Vg. mut add).

¹¹⁴ GLO. ORD., 3,17.

¹¹⁵ HIER., *De nom. hebr.*, PL 23,863.

¹¹⁶ GLO. ORD., 2Reg l.c.

¹¹⁷ Cf. GLO. ORD., ibidem

¹¹⁸ GLO. ORD., 2Reg 20,9. Cf. RABANUS MAURUS (780-856), *De universo*, PL 111,156: «Hinc enim, quod Ioab Amasae mentum dextra manu tenuit, sed sinistra gladium latenter mittens eius viscera effudit. Dextera namque mentum tenere est quasi ex benignitatibus blandiri: sed sinistram ad gladium mittit, qui latenter ex malitia percutit».

¹¹⁹ Eccli 12,15.

¹²⁰ Cf. GLO. INT., 2Reg 3,29: «Caedens gladio, “qui gladio percutit gladio peribit; haeretici, gladio oris perfodiunt, prius gladio impietatis confossi”».

¹²¹ GLO. ORD., Iob 2,8

¹²² GLO. INT., Si 21,10: «Stупpa, “Vilitatem pectoris et velocem signat interitum”».

¹²³ GLO. INT., Is 41,19: «Oleo, “Misericordiae”».

anima, quae talem lucernam sibi praeparat, ut drachmam perditam inueniat. Cum tali lucerna angulos conscientiae suae quilibet debet evertere et diligenter quaerere drachmam caritatis perditam, donec inueniat illam.

Huic tertiae clausulae concordat tertia particula epistolae: *Deus autem omnis gratiae, qui vocavit nos in aeternam suam gloriam in Iesu Christo, modicum passos ipse perficiet et confirmabit, consolidabitque*¹²⁵. Deus Pater, a quo descendit omnis gratia operans, cooperans et consumans, per Iesum Christum, Filium suum, qui, cum testa nostrae humanitatis et lumine suae divinitatis, quaesivit diligenter et inuenit nos drachmam perditam, et sic vocavit ad aeternam gloriam, in qua nos, in hoc mundo modicum passos, perficiet duplici, corporis scilicet et animae, glorificatione, confirmabit aeterna sua visione, consolidabitque beata Ecclesiae triumphantis societate.

Rogemus ergo, fratres carissimi, Dominum Iesum Christum, ut det nobis exemplo sanctae mulieris, animae scilicet poenitentis, lucernam praeparare, memoriam scilicet fragilitatis nostrae, stappa poenitentiae; oleum misericordiae accendere igne caritatis divinae, et cum ipsa angulos nostrae conscientiae evertere, et diligenter inquirere drachmam diu perditam caritatis geminae; ut, cum ipsa inventa, ad ipsum, 'qui est caritas'¹²⁶, mereamur pervenire. Ipso praestante, cui est honor et gloria, decus et imperium per aeterna saecula. Dicat omnis creatura: Amen. Alleluia.

¹²⁴ GREG., *In Ez.* II, hom. 8,27, PL 76,867.

¹²⁵ 1Pt 5,10 (*Vg mut om*).

¹²⁶ Cf. 1Io 4,8.16.